

نقش و جایگاه آبخیزداری در آینده کنترل و بهره برداری منابع آب کشور

حسین صمدی بروجنی، دکترای سازه های آبی و استادیار دانشگاه شهرکرد *

محمدرضا شمسائی، کارشناس ارشد مهندسی آب، مجری طرح گتوند علیا

* تلفن: ۰۳۸۱-۴۴۲۴۴۳۰ نمابر: ۰۳۸۱-۴۴۲۴۴۲۸ پست الکترونیکی: samadi153@yahoo.com

چکیده

عدم تطابق ماههای بارندگی و ماههای مصرف آب در مناطق خشک و نیمه خشک از یک طرف و تغییرات سالانه آبدهی رودخانه ها در این مناطق از طرف دیگر باعث شده احداث سدهای مخزنی به عنوان مهمترین ابزار مؤثر در کنترل و بهره برداری از منابع آب این مناطق مطرح باشد. با توجه به اینکه اقلیم غالب کشور ایران خشک و نیمه خشک است، لذا در سالهای گذشته توجه زیادی به اجرای طرحهای توسعه منابع به ویژه احداث سدهای مخزنی شده است. از طرف دیگر عامل اصلی اتمام عمر مفید این سدها، مسئله رسوبگذاری در مخزن می باشد. بررسی های انجام گرفته حاکی از آنست که نرخ رسوبدهی اغلب حوضه های آبریز سدهای کشور از حد مجاز بیشتر بوده و این امر موجب نگرانیهای زیادی برای بهره برداران منابع آب سطحی که عمده آب مورد نیاز خود را از ذخیره آب سدها بدست می آورند، شده است. در این رابطه مدیریت رسوب مخزن حائز اهمیت زیادی بوده و روش کنترل رسوب در منشأ یا روش آبخیزداری به دلیل منافع بسیار زیاد مستقیم و غیر مستقیم آن، بیش از همه اهمیت دارد. لذا در این مقاله به روش آبخیزداری به عنوان یک روش اساسی نیل به بهره برداری پایدار از منابع آب و خاک کشور توجه خاص شده و موانع انجام آن مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. در تحقیق حاضر با بررسی روند تاریخی احداث مخازن در کشور مشخص گردید که در سالهای گذشته بطور متوسط سالانه ۵۵۰ میلیون مترمکعب مخزن ایجاد شده که متأسفانه سالانه بیش از ۲۰۰ میلیون مترمکعب از گنجایش این مخازن بدلیل رسوبگذاری از دست رفته است و در صورت ادامه این وضع، متوسط نیمه عمر مخازن کشور در حدود ۵۰ سال خواهد بود. اگرچه آبخیزداری به عنوان راه حل اساسی حفظ مخازن کشور مطرح است ولی در سالهای گذشته موفقیت لازم در این بخش حاصل نشده است. نتایج این تحقیق نشان داده که در کشور ما پیشنهادها و بسترهای اداری و قانونی لازم برای انجام مؤثر اقدامات آبخیزداری مهیا نیست. اهمیت قائل شدن دولت در امر آبخیزداری، ایجاد ادارات آبخیزداری در نقاطی از حوضه که ساکنان تجمع جمعیت دارند، تغییر و اصلاح قوانین جهت جلب مشارکت مردم در بهره برداری از طرحهای آبخیزداری و ایجاد سیستمهای نظارتی برای رعایت اصول آبخیزداری در فعالیت مردم و دستگاههای اجرایی و بالاخره افزایش چند یا چندین برابری در بودجه های آبخیزداری کشور از جمله مهمترین این پیشنهادها می باشد.